

Nr 331.

Av herr **Senander m. fl.**, *angående försvarsväsendets demokratisering.*

De senaste årens händelser i framför allt Spanien ha på ett brutalt övertygande sätt visat, att militärapparaten även i demokratiska länder är ett instrument, som befinner sig i händerna på reaktionen och därför i avgörande situationer så långt ifrån är ett försvar för demokratin, att det tvärtom kan utnyttjas för att störta densamma och införa fascistisk diktatur. Det spanska exemplet har också visat, att överklassen inte drar sig för att i förbund med utländska makter använda militärapparaten för att slå ned det egna folket och beröva landet dess självständighet. Francomännens blodiga anfall på den spanska demokratin skedde med tillhjälp av en armé, som byggts upp med spanska folkets pengar under sken av att tjäna folkets och den spanska nationens intressen. Motsatsen blev fallet, tack vare att den första folkfrontsregeringen litade på officerarnas och arméns lojalitet och respekt för den väldiga demokratiska folkmening, som tagit sig uttryck genom det strax förut i laga ordning förrättade valet. Regeringen vidtog inga allvarligare åtgärder i syfte att förvandla armén till ett pålitligt vapen till försvar för demokratin och landets oberoende. Franco, Mola och de andra fascistgeneralerna lämnades i tämligen orubbat bo. De kunde därför ostörda tillsammans med Italien och Tyskland förbereda sitt blodiga angrepp mot den unga spanska republiken.

Francos landsförrådiska gärning mot det spanska folket har öppnat ögonen på miljoner av fredens och frihetens anhängare. Det finns väl knappast någon, som inte nu förstår faran av att låta en reaktionär officerskår, som med tusen och en trådar är bunden vid överklassen, ha det avgörande inflytandet över militärapparatus användning. Frågan om en demokratisering av krigsmakten därhän, att den ryckes undan reaktionens inflytande och förvandlas till ett pålitligt värn för demokratin och det nationella oberoendet, är därför en fråga som är av största intresse för varje anhängare av fred och frihet.

I vårt land härskar det tyvärr i detta avseende en anmärkningsvärd sorglöshet hos de utslagsgivande demokratiska partierna. Trots att de två största av dessa partier inneha regeringsmakten och en stabil majoritetsställning i riksdagens båda kamrar, varigenom de besitta möjligheter att genomföra en demokratisering av krigsmakten, så har hittills praktiskt taget ingenting blivit gjort i sådant syfte. Även om man inte är benägen att ta varning av vad som skett utomlands i fascismens blodiga fälttecken, därför att man suggererat sig själv att tro på satsen, »något sådant är inte möjligt i vårt land», så har det dock inträffat händelser också här i landet, som på allvar ställa frågan för demokratiens anhängare att i tid se om sitt hus. Framstående sven-

ska officerare ha sålunda vid flera tillfällen så utmanande som möjligt deklarerat sina sympatier för framför allt den tyska fascismen. När t. ex. överbefälhavaren för flottan jämte andra framstående officerare offentligt bringar Hitler sin hyllning, när svenska officerare ta emot nazistiska ledare med Horst Wesselsången, när de i svensk-tyska föreningen applådera framstående propagandister för den tyska fascismen, när flottchefen utarbetar flottförslag, som enligt regeringsorganet Social-Demokraten är till fördel för tyska intressen, så är detta handlingar, som måste klargöra även för den mest godtrogne, att den svenska officerskåren i betydande grad är påverkad av fascistiska tänkesätt och därför måste betraktas som opålitlig när det gäller försvaret av demokratin. Detta kommer också till klart uttryck i en artikel, Demokratin och försvarets befälspersonal, i den auktoritativa Ny Militär Tidskrift av år 1934. Däri förklaras, att frågan om hur befälspersonalerna skola förhålla sig till försvaret av demokratin beror på mot vem demokratin skall försvaras. Gäller det en »röd diktatur», förklarar man, så är saken klar: den skall slås ned. Tonerna känns väl igen. Den »röda diktaturen» är det spöke, med vilken reaktionen i alla länder söker motivera sina ogärningar. Hela världen vet exempelvis att den s. k. antikominternpakten ingenting annat är än en maskering av de till pakten anslutna fascistiska staternas strävan att genom rövartåg mot andra länder och folk utbreda det fascistiska herraväldet. Men när det gäller det enda verkliga hotet mot demokratin, nämligen fascismen, så har Ny Militär Tidskrift andra strängar på sin lyra. Då heter det, att en fascistisk agitation icke kommer »att lämna befälskårerna oberörda framför allt om den gives en nationellt betonad antikommunistisk inriktning». Beskedet i Ny Militär Tidskrift kan inte gärna missförstås. Var och en bör inse faran av, att krafter, som hävda en dylik uppfattning, bilda den avgörande kadern inom samhällets främsta maktinstrument.

Den sorglöshet, som här påtalats, gäller också hotet mot vårt nationella oberoende. Det består faktiskt ett sådant hot. En omfattande spionageverksamhet bedrivs här i landet för Tysklands räkning. Tyska krigsskepp äro synnerligen närgångna i svenska farvatten och tyska flygmaskiner inspektera Karlskronas skyddsanordningar. De tyska förberedelserna för Ålands befästade utgöra också ett allvarligt hot mot vårt land. Det finns därför all anledning att se upp med denna fara. Men spioneriet i vår militära och ekonomiska apparat får pågå tämligen obehindrat liksom också den alltmer ohöjda tysknazistiska propagandan.

Hotet mot vår demokrati och vårt nationella oberoende kan inte avvärjas så länge det nuvarande tillståndet inom krigsmakten består. Det finns inga garantier för, att inte det spanska exemplet kan upprepas här i landet. Så länge detta är fallet äro vi kommunister motståndare till militärbudgeten. Att bevilja medel till en militärapparat, som kan komma att vändas mot folket självt och brukas för syften, som strida mot vårt nationella oberoende, är ett hasardspel med fredens och frihetens intressen.

Detta betyder icke, att vi vilja ställa landet försvarslöst inför den fara som hotar. Vi äro i princip för ett försvar av den nationella oavhängigheten och

ha alltid varit det. De kommunister, som i dag kämpa i Spanien för att försvara dess frihet och oberoende, kämpa också ytterst för Sveriges frihet och oberoende. Ty segrar fascismen i Spanien få vi, som en hemvändande frontkämpe uttalade, här i Sverige börja gräva våra skyttegravar. Det är för att åstadkomma största möjliga slagkraft i kampen för folkets frihet och landets oavhängighet, som vi med skärpa kräva en demokratisering av den svenska krigsmakten, så att den blir ett verkligt vapen i händerna på folket mot dess inre och yttre fiender.

I juli 1936 beslöt regeringen att utredning skulle verkställas rörande förändrade bestämmelser för rekrytering av försvarsväsendets officerskårer m. m. Redaktör Ivar Österström tillkallades sedermera för att utföra detta uppdrag. Utredningen avlämnades i slutet av förra året. Den innehåller en del uppslag som utredningsmannen tror skall vara ägnade att förankra officerskåren hos folket. En närmare granskning av dessa uppslag visar emellertid, att, även om de i och för sig kunna betecknas som framsteg, de icke betyda något nämnvärt för vad som måste vara huvudsaken för demokratiseringssträvandena, nämligen att göra armén och flottan till brukbara och pålitliga instrument i folkets händer. Herr Österströms utredning blottar en mekanisk uppfattning i frågan om försvarsväsendets demokratisering. Han utgår ifrån, att om blott rekryteringen av officerarna sker från folkets bredare lager, så åstadkommer man i stort sett den önskade demokratiseringen. Han föreslår därför studentexamens avskaffande som absolut fordran för vinnande av officersbeställning vid försvarsväsendet. Arbetarpojkar och real-skoleexaminerade ur medelskikten skulle beredas möjlighet att under anställning som »manskap» ta en »begränsad studentexamen» och därmed kvalificera sig för officersbanan. Herr Österström förutsätter emellertid, att studenterna som hittills skulle vinna anställning direkt som officersaspiranter. Det skulle alltså finnas en »längre» och en »kortare» väg till officersbefattningarna. Den längre vägen skall vandras av »folkets söner», den kortare av de bättre situerade. I det förstnämnda fallet beräknas frekvensen uppgå till 40 procent, det vill säga mindretalet officerare skulle komma från folkets breda lager och flertalet som hittills från de högre samhällsskikten.

Vore det enbart frågan om att bereda ökade befordringsmöjligheter åt officerare och manskap, så är förslaget ett ganska stort steg framåt. Ser man däremot detsamma ur synpunkten att ernå en demokratisering av militärapparaten — och detta är det väsentliga — så är förslaget inte mycket värt. Redan det förhållandet, att man här fått två kategorier officerare, de som har »riklig» studentexamen och de som har en »begränsad» sådan, innebär ett sanktionerande av det militära kastväsendet. Men även om man bortser härifrån, är det uppenbart, att frågan om krigsmaktens demokratisering icke löses rätt och slätt genom en förändring av rekryteringsformerna. Det är en högst mekanisk uppfattning om man tror, att därest underofficerare, real-skoleunglingar och annat folk ur de bredare lagren bli officerare, så är demokratiseringen ett faktum. Det finns nämligen underofficerare och befäl av manskaps grad, som äro anstuckna av fascistisk propaganda. Deras beförd-

ran till officerare kan inte vara till fördel för demokratien. Även om den sociala härkomsten spelar en stor roll för en demokratisering, så är det utan vidare klart, att den ensam icke är avgörande. *Huvudsaken är att skapa förutsättningar för ett utrotande av den reaktionära ideologin inom krigsmakten och ersätta denna med en verklig demokratisk åskådning.*

Hela den militära undervisningen och drillen gå ut på, att soldaten endast har lydnessplikt mot befälet med sin överste krigsherre, konungen, i spetsen. Man förutsätter inte någon lydnessplikt mot regering och riksdag. I den berömda, reaktionära soldatinstruktion, som fastställdes av högerregeringen år 1929, heter det:

»Konungen är statens och fosterlandets främste representant, att vara Konungen huld och trogen är att vara trogen mot fäderneslandet.»

Riksdag och regering finnas inte ens omnämnda i soldatinstruktionen. Förr i tiden var förhållandet annorlunda. 1842 års soldated innehöll bl. a. följande: »Jag skall ock med liv och blod försvara det Konungliga väldet *samt Rikets ständers fri- och rättigheter.*» Nu har man hunnit så långt, att »krigsman» endast behöver »vara Konungen huld och trogen». Någon demokratiens tjänare behöver han icke vara. Hela den militära undervisningen i övrigt är genomsyrad av denna reaktionära, antidemokratiska anda, varigenom man vill fostra soldaterna till blinda redskap för den härskande klassens intressen. *En omläggning av här äsyftad del av undervisningen, så att befäl och manskap fostras till en demokratisk åskådning, är en av de främsta förutsättningarna för att krigsmakten skall bli ett pålitligt medel till försvar av de demokratiska fri- och rättigheterna samt landets oavhängighet.*

Detta förutsätter självfallet att undervisningen lägges i händerna på personer, civila och militära, som äro trogna demokratien. *En systematisk utgallring av fascistiska och andra folkfientliga element ur försvarsväsendet är därför ett oeftergivligt villkor för en demokratisering.*

En annan nödvändig förutsättning härför är, att göra upp räkningen med principen, att försvarsväsendet och dess personal skall »stå utanför politiken». Denna princip betyder nämligen, att de partier, som kämpa för demokratien, isoleras från arméns och flottans manskap, under det att de reaktionära partierna ha fritt spelrum för sin antidemokratiska propaganda. Under nuvarande förhållanden är militärmanskapet till och med förbjudet att bevista möten och andra tillställningar, som organiseras av partier, vilka hävda demokratien. Däremot resas ofta inga hinder från officerarnas sida mot bevisandet av reaktionära partiers möten. Stationsbefälhavaren vid Stockholms örlogsstation meddelade på sin tid till »kommittén för lagstiftning mot statsfientlig verksamhet», att han förbjudit flottans manskap att besöka kommunistiska, socialdemokratiska och syndikalistiska möten samt stundom även fredsmöten, men däremot inte utfärdat förbud mot besök av national-socialistiska möten. Under skydd av principen, att försvarsmakten måste hållas utanför politiken, beredas alltså demokratiens svurna fiender möjlighet att inom försvarsväsendets personal verka för demokratiens störtande. Vill demokratien hävda sig måste ordningen bli den motsatta: *förbud mot att*

tillhöra fascistiska partier eller bevista deras möten, men full frihet för militären att tillhöra och verka för partier, som kämpa för den demokratiska ordningen. Detta förutsätter givetvis också, att militärmanskapet tillerkännes demokratiska fri- och rättigheter i övrigt.

Endast härigenom kan man åstadkomma det samspel mellan de demokratiska krafterna inom och utom försvarsväsendet, som är en förutsättning för att militärapparaten skall fylla sin uppgift i kampen mot inre eller yttre angrepp på folkfriheten.

Med hänvisning till vad vi här anfört hemställes,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om dels förslag till en lagstiftning, som möjliggör avskedande av fascistiska och andra folkfientliga element inom försvarsväsendet, dels förslag till en undervisningsplan för försvarsväsendet som tryggar militärens fostran i demokratisk anda, varvid vikt bör läggas vid att ur läroböckerna (soldatinstruktionen etc.) avlägsna antidemokratiska uppfattningar, dels ock förslag till utvidgade demokratiska rättigheter åt militärmanskapet.

Stockholm i januari 1938.

K. E. Senander.

J. H. Brädefors.

Axel Nordström.
